

Международно Висше Бизнес Училище
International Business School

РЕЦЕНЗИЯ

От проф. Цветелина Петрова-Готова, дм,
Професионално направление 7.4 „Обществено здраве“, научна специалност
„Социална медицина и организация на здравеопазването и фармацията“
*Катедра по икономика на здравеопазването, Факултет по обществено здраве
„Проф. д-р Цекомир Воденичаров, дмн“, Медицински университет – София*

Относно: Представен дисертационен труд за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование 3. „Социални, стопански и правни науки“, професионално направление 3.8 „Икономика“, научна специалност (докторска програма) „Икономика и управление (Индустрия)“

Основание за представяне на рецензията: член на Научното жури, съгласно Заповед №23/01.02.2023 г. на Ректора на МВБУ

Автор на дисертационния труд: Андриан Георгиев Георгиев

Тема на дисертационния труд: „Изготвяне на модел на управленска стратегия за повишаване на знанията и уменията на населението на България за оказване на първа помощ“

I. Справка за кандидата

Андриан Георгиев Георгиев има Бакалавърска степен по информатика от Университета за национално и световно стопанство в гр. София и Магистърска степен по дигитален маркетинг от Международното висше бизнес училище в гр. Ботевград. От януари 2021 г. е докторант в самостоятелна форма на обучение в Международното висше бизнес училище, съгласно Заповед № 2/06.01.2021 г. на Ректора на МВБУ.

Своя професионален път докторант Георгиев започва през 2010 г. като Ръководител на отел за ключови клиенти от Югоизточна Азия в Брайт Маркетинг Рисърч ООД, а към настоящия момент е Вицепрезидент по бизнес развитието. От 2014 г. работи и като Инструктор по първа помощ в Респонс Превент и Училище по първа помощ на FirstAidbg.com.

Докторантът показва отлични комуникационни и управленски умения.

От предоставените биографични данни се проследява желанието на докторанта за развитие и получаване на нови знания, умения и компетентности.

II. Обща характеристика на дисертационния труд

Темата на дисертационния труд е актуална и значима, тъй като касае опазването на общественото здраве, което е добре обосновано от докторанта.

Актуалността на темата се основава на факта, че негативните последици от ненавременна, неадекватна и закъсняла първа помощ (ПП) имат крайно неблагоприятно отражение както върху здравето и качеството на живот на пострадалите, така и върху финансовите аспекти на здравната ни система за последващо лечение на последиците. Здравният статус на хората влияе върху степента им на участие в социалния и трудовия живот и върху тяхната производителност на работното място. По този начин здравеопазването пряко подпомага икономическия растеж и има решаващо значение за намаляване на бедността като едновременно допринася за устойчивото икономическо и социално развитие. Както е известно, отсъствията от работа поради временна и трайна неработоспособност генерират не само преки медицински разходи, но и социални разходи за осигурителните институции и работодателите.

Представеният за рецензия дисертационен труд на Андриан Георгиев Георгиев е в обем 173 стандартни страници, от които 17 страници приложения и е структуриран по следния начин: увод, три глави, заключение и 3 приложения. Текстът е сполучливо илюстриран с 38 таблици и 37 фигури, които съществено допринасят за неговото разбиране.

Докторантът анализира и систематизира значителен обем литературни източници, които отразяват широките му познания в изследваната област. Библиографската справка показва, че дисертационният труд се основава на използването на 108 информационни източника, от които 41 на кирилица и 67 на латиница. Източниците са ползвани коректно в процеса на изследване на проблематиката, обект на дисертационното изследване. Направена е собствена критична интерпретация на изложените в тях тези. Спазени са правилата за научна етика.

Стилът на написване е стегнат и разбираем. Научният език и терминологията съответстват на спецификата на изследваната проблематика. Широкият набор от използваните методи за събиране и обработка на материала взаимно се допълват, което позволява получената информация да бъде многостранно оценена.

Задължителните елементи за дисертационно изследване – предмет и обект на изследване, основна научна теза, изследователска цел и задачи са посочени ясно и конкретно.

Обект на дисертационното емпирично изследване са наличието на познания и нагласи в българското общество за предоставяне на първа помощ. **Предмет** на изследването са възможностите за формиране на знания и умения за оказване на първа помощ сред българското общество, и по-конкретно – учителите от прогимназиален и гимназиален курс на обучение и тяхното разпространение сред учениците. Основната **цел** на дисертационния труд е формулирана ясно и прецизно – изследване на знанията и уменията на

населението за оказване на първа помощ, като се създаде и апробира концептуален модел за тяхното повишаване. Формулирани са 3 изследователски **задачи**, насочващи вниманието на автора към: ситуационен анализ на българската нормативна уредба в областта на оказване на ПП и сравнителен бенчмаркинг анализ на добри практики от водещи европейски страни; провеждане на емпирично проучване за подготовката и готовността на населението на България да окаже ПП в случай на инцидент или при остра форма на заболяване и разработването на Модел на стратегия за повишаване на знанията и уменията за оказване на ПП на примера на конкретната целева група.

Считам, че **тезата и работните хипотези** са защитени в дисертационното изследване. Направено е целенасочено самостоятелно проучване и са дадени насоки за повишаване на икономическата ефективност в различни области, за намаляване на разходите за здравеопазване, както и за подобряване качеството на живот на населението.

Извършеното проучване е задълбочено и е обхваната същността на изследваната проблематика. Резултатите са изложени ясно, логично и разбираемо.

III. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

В представения за рецензиране дисертационен труд са спазени изискванията към научно-приложните изследвания, в следствие на което са постигнати конкретни резултати. Като цяло дисертационният труд се отличава с прецизност, логическа последователност, задълбоченост на изследването и стремеж да се разглеждат проблемите в комплекс, в тяхната взаимна връзка и зависимост.

В **увода** на дисертацията е дадена ясна и точна постановка на изходните позиции на автора, от които се е ръководил при организирането и провеждането на изследователската работа. В него задълбочено и аргументирано се разкрива актуалността на темата на дисертационния труд. Отделните елементи на увода са добре представени.

В **първа глава** на дисертационния труд е направен анализ и оценка на законодателната и нормативна база в България, касаещи знанията и уменията на населението на България за оказване на ПП. Изясняват се терминологичните особености и се дефинират основните понятия. Докторантът отбелязва, че липсата на ясни обхват, граници, препоръки и модели за развитие на ПП в българското законодателство се отразява пряко не само върху общественото здраве и качеството на живот, но има и сериозно икономическо влияние. Ключовите въпроси, които се открояват, са свързани със сложността и неефективността на разпределянето на финансовите средства в сектора на здравеопазването, и по-конкретно, тези за спешна помощ, които не са от полза за обществото.

Анализиран са подробно икономическите аспекти и финансиране на спешната помощ в България и е направен общ преглед на разходите и организацията на здравната система. В резултат на анализирания данни А. Георгиев стига до извода, че високите здравни разходи и липсата на финансова

защита на домакинствата представляват риск от обедняване или задълбочаване на бедността на домакинствата с най-ниски доходи.

В края на тази глава, специално внимание докторантът отделя на сравнителен бенчмаркинг анализ на добрите практики от водещи европейски страни. В резултат от проучванията на добрите практики в оказване на ПП в три от най-добре развитите в икономическо отношение държави в Европа се очертава ясна рамка за конкретни въпроси, които трябва да се включат във въпросника за провеждане на проучване в България. Докторантът обобщава, че използването и адаптирането на добрите практики от посочените европейски страни, е силен инструмент за повишаване на знанията и уменията на обществото в България за оказване на ПП.

Във Втора глава е направена самооценка на населението за подготовката и мотивация за оказване на първа помощ като е използван полуструктуриран онлайн въпросник. Резултатите от проучването сочат, че основното притеснение на хората да окажат първа помощ е страхът от това да не навредят на пострадалия, поради липса на актуални знания и наличие на опреснителни курсове по ПП. На тази база докторантът очертава слабите места в подготовката за оказването на ПП в България.

Разгледани са различни модели за взимане на управленско решение, представена е времевата рамка и етапите от разработване на дисертационния труд, по модел на диаграмата на Гант. За целите на докторската дисертация се използва подходът на SMART целеполагане като най-подходящ за дефиниране на целите като конкретна, измерима, приемлива, реалистична.

Глава втора продължава с разглеждане на методологическия инструментариум за провеждане на емпиричното изследване. Формулирани са обекта и предмета на изследването, което се фокусира върху отношението и подготовката на населението за оказване на ПП. Специално внимание А. Георгиев отделя на готовността и приемствеността на населението за поставянето и употребата на Автоматичен външен дефибрилатор (АВД) на обществени места.

Поради липса на актуални данни за подготовката на населението за оказване на ПП през 2019 г. докторантът инициира авторско проучване „Обществото и първа помощ“.

С цел да се разбере как се е променила готовността на обществото за приемане на идеята за поставяне на обществени АВД през изминалите две години и половина, авторът прави още едно подобно проучване през 2022 г. като сравнява получените данни с предходния период. По този начин според А. Георгиев организациите, които се занимават с това да обучават населението по ПП, ще получат адекватна и реалистична оценка на ситуацията, за да насочат усилията си целево по отношение на периодичност, специфика, техника или конкретен начин на обучение.

Избраният от докторанта метод на емпирично проучване (онлайн въпросник) цели да достигне до максимален брой хора за кратко време, да е с минимални разходи и да има възможност за бърза обработка на частичните данни чрез наличните софтуерни решения, които съвременните платформи за работа с проучвания предлагат. Изтъкнати са и неговите положителни страни. За

конструирането и вида на емпиричното изследване са подбрани три типа показатели/въпроси – количествени, качествени и информативни.

Трета глава е посветена на резултатите от експерименталното изследване, определящи модела за повишаване знанията и уменията на обществото по ПП.

С помощта на обобщените и анализирани резултати от авторското национално онлайн проучване, проведено през 2019 г., докторантът прави ситуационен анализ и моментна картина на нагласите на обществото спрямо темата за оказване на ПП. Поради липсата на системни усилия и конкретни мерки с оглед преодоляване на изведените проблеми от първото проучване, авторът прави повторно проучване с цел констатиране наличието на критичните области на интервенция и необходимостта от разработване на модел на стратегия. За да може да констатира, анализира и отчете промяната в поведението на респондентите, А. Георгиев използва един и същ въпросник и при двете вълни на проучването.

Докторантът анализира получените резултати, на база предходен период (вълна 1) като прави сравнителни таблици, за да се види какво е покачването или понижаването на отделните стойности в конкретни въпроси.

На базата на обобщените данни от двете проучвания авторът доказва втората работна хипотеза на дисертацията, а именно, че ниският дял обучени хора по ПП, както и отсъствието на система за мониторинг и оценка/самооценка на нивото на знания и умения са основните фактори, отговорни за незадоволителна самооценка на българското общество за оказване на ПП.

Във втората част на глава трета се разглежда структура на модел на управленска стратегия - метода CAF (Common Assessment Framework), който, според Института по публична администрация, е инструмент за управление на качеството, разработен специално за публичния сектор по инициатива на Европейската мрежа на публичната администрация. Предложеният авторски модел се опитва да запълни установената празнина в правната и нормативна регулация, като отчита и реалните потребности и нужди на обществото. Основният принос на модела е предложението за създаване на онлайн инструмент за оценка и самооценка на знанията и уменията за оказване на ПП. От една страна, това ще позволи да се организират анализ и оценка на нивото на знанията, а от друга ще послужи за основа за оптимизиране на качеството на предлаганото обучение.

Като резултат от прилагането на модела на управленска стратегия бихме могли да отбележим, че това е инвестиция, която оправдава разходите по развитие от една страна на образователната система по начин, който е иновативен, интерактивен и атрактивен и от друга страна – припознаване на оказването на ПП като важна част от здравната система на България.

Последната част от глава трета, описва тестването и апробацията на предложения метод, които се извършват посредством контролна извадка. Целта на докторанта е да провери до каква степен хората, които се обучават и преминават през курсовете по ПП, възприемат изучаваните теми. В тази връзка А. Георгиев разработва специален тест, чиято цел е да оцени теоретичната

подготовка на участниците в тестовата фаза, като се изисква от курсистите да попълнят теста преди и след курса.

Трета глава завършва с изясняване на икономическите ползи, стойност и потенциал на обученията по ПП за намаляване на разходите за здравеопазване и в здравната система на България. Определяща за стойността на обученията по първа помощ е полезността, която човек, здравната система или обществото могат да получат чрез придобиване на умения за оказване на ПП. Според докторанта обученията по ПП могат да са много съществен елемент в балансираното изравняване на разходите за болнично лечение спрямо доболничната помощ, които в момента са в пропорция 5:1 при средно за ЕС 1.5:1. Споделям мнението на А. Георгиев по отношение на това, че са необходими още по-задълбочени анализи на икономическата рентабилност на обученията по ПП и насочването им не само към общата популация на случаен принцип, но и на отделни групи, които имат по-голям шанс да попаднат в ситуация, в която да упражнят умения за оказване на ПП при конкретно състояние.

В **заключението** докторантът е направил необходимите обобщения и систематизира основните изводи, и резултати от направеното комплексно изследване. Във всички части на дисертационното проучване ясно се вижда собственото присъствие и собствения почерк на докторанта, който определено показва качества на конструктивност и логична последователност, способност за разкриване, дефиниране и решаване на научни и научно-приложни проблеми в областта на оказването на първа помощ и обучението на населението за адекватни действия и извършване на кардиопулмонална ресусцитация.

Представени са методическите подходи, приносните моменти и практическата значимост на получените резултати.

IV. Оценка на получените научни и научно-приложни приноси

Посочените в справката четири научни и практико-приложни приноси на докторанта са точно определени и съответстват на показаното в дисертационния труд. Приемам тези приносни моменти като заслуга на изследователските и аналитични възможности, демонстрирани от автора.

Докторантът е успял да постигне поставените цел и задачи, и да докаже издигнатата изследователска теза.

Дисертационният труд е самостоятелна разработка с висока научна стойност и практическа значимост. Поставеният в него проблем има потенциал за разгръщане както на бъдеща изследователска дейност, така и в практико-приложен аспект.

V. Оценка на публикациите по дисертационния труд

Във връзка с темата на дисертацията Андриан Георгиев има 4 публикации, една от които е в международно реферирано и индексирано издание, а в 3 докторантът е самостоятелен автор. Публикациите отразяват различни части от дисертационния труд.

VI. Оценка на автореферата

Авторефератът към дисертационния труд е представен в изискуемия вид и обем, отразява правилно структурата на разработката, и съдържа в себе си най-важните резултати и изводи от проучването в достатъчен и синтезиран вид.

VII. Критични бележки, препоръки и въпроси

Представената ми разработка е високо стойностна и с много ползи за общественото здраве и икономиката на страната. Изследваният проблем е слабо изучен в България и проведените от докторанта проучвания са първи по рода си като представителност и национален обхват, и могат да послужат като основа за провеждане на политики в областта на здравеопазването и оказването на първа помощ.

Нямам критични бележки и въпроси по изложението на идеите и постановките в дисертационния труд. Основавайки се на актуалността на темата и имайки предвид необходимостта от популяризиране на резултатите от изследванията, бих **препоръчала** на Андриан Георгиев да продължи да публикува статии и доклади по изследваната тематика.

Също така си позволявам да предложа дисертационният труд след адекватно структуриране да бъде издаден като учебник или приложно ръководство, което ще е полезно освен за учители и ученици от по-горен курс, също така и за студентите по общественото здраве и здравен мениджмънт, и управление на здравните грижи.

Очаквам създаденият от докторанта модел на управленска стратегия да предизвика интерес сред експерти както от системата на здравеопазването и здравния мениджмънт, така и от сферата на икономиката и управлението. Заинтересованите лица ще могат да оценят ползата от разработения модел в комплексния подход за по-широкообхватно подобряване на организацията и управлението в областта на общественото здраве и здравните грижи у нас.

VIII. Обобщено заключение

Дисертационният труд на Андриан Георгиев е една завършена научна разработка и отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилника за неговото прилагане, както и на Правилника за провеждането на конкурси за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности в МВБУ.

Докторантът показва способност за провеждане на самостоятелно изследване и е постигнал теоретични и приложни резултати, представляващи принос към науката и практиката. Предложената разработка е сериозен изследователски труд, който заслужава висока оценка. С написания дисертационен труд и публикациите към него докторант Андриан Георгиев

покрива минималните национални изисквания за придобиване на образователната и научна степен „доктор“.

На основата на *безспорните научни приноси и съществената научно-приложна значимост* на дисертационния труд изразявам своята **положителна оценка** и предлагам на уважаемите членове на Научното жури да вземат решение за **присъждане** на образователната и научна степен **“доктор”** на **Андриан Георгиев Георгиев** по научната специалност (докторска програма) „Икономика и управление (Индустрия)“ в професионално направление 3.8 „Икономика“.

Гр. София
3 април 2023 г.

Подпис:

